

ELS ORÍGENS DE CATALUNYA

La formació de la Marca Hispànica i els orígens de Catalunya

Entre els segles VIII i X apareixen les primeres institucions polítiques catalanes pròpies, neix l'idioma català i els catalans s'independitzen del regne franc.

La conquesta carolíngia

Entre l'any 716 i el 726 Catalunya va ser conquerida pels musulmans. Aquests van ser derrotats per l'exèrcit franc a Poitiers l'any 732. Poc després, els francs van fer recular els islàmics fins als Pirineus.

A principis del segle IX, per evitar els atacs dels musulmans, Carlemany, rei dels francs, va voler establir una marca entre els Pirineus i l'Ebre: la Marca Hispànica. Aquest projecte, però, va quedar reduït només a la conquesta d'una part del nord de Catalunya. Els francs només van arribar fins a la línia del curs del Llobregat, el Cardener i la serralada del Montsec. El territori situat al nord d'aquesta línia es coneix com la Catalunya Vella.

La creació i l'organització de la Marca Hispànica

Els reis francs van organitzar el territori conquerit en comtats, que eren governats per comtes designats pel rei. Al segle IX, els comtats catalans eren els següents: Ribagorça-Pallars, Urgell-Cerdanya, Barcelona-Girona- Osona, Rosselló i Empúries. Els reis francs van designar com a comtes grans propietaris hispanovisigòtics. Alguns d'aquests comtes es van rebel·lar contra el rei i Lluís el Piadós els va substituir per comtes francs. Molts comtes francs, però, ni tan sols anaven als seus comtats. Per això, a finals del segle IX, el rei franc Carles el Calb va escollir grans propietaris de l'àrea pirinenca com a dirigents dels comtats catalans i els va cedir els comtats com a feus.

- 1.- Què va passar entre els segles VIII i X a Catalunya ?
- 2.- Quan de temps va durar el domini musulmà de la Catalunya Vella ?
- 3.- Quina era la intenció de Carlemany a l'hora de crear la Marca Hispànica ?
- 4.- Quin territori va conquerir finalment?

5.- Quins eren els límits de la Catalunya Vella pel sud?

6.- Com van organitzar, els reis francs, el territori de la Marca Hispànica ?

7.- Pinta de color groc tots els comtats catalans.

8.- A quin comtat pertanyia la ciutat de Roses?

L'època de Guifré el Pelós. El naixement de Catalunya

L'any 870 el rei franc Carles el Calb va nomenar Guifré I el Pelós comte de Cerdanya i d'Urgell. D'ell procedeixen els comtes i els reis que van governar Catalunya fins al segle XV. La seva dinastia s'anomena Casal de Barcelona.

Guifré va acumular a les seves mans els comtats d'Urgell, Cerdanya, Conflent, Barcelona, Girona i Osona. Per primer cop un sol comte reunia un conjunt de comtats que eren independents entre si. El comte de Barcelona esdevenia, així, un governant fort.

Per tal de defensar el territori dels atacs musulmans, el comte Guifré va impulsar l'ocupació d'importantes zones de Catalunya. Aquest territori va ser repoblat amb pagesos procedents dels Pirineus. Guifré fortificà la zona amb una xarxa de castells per defensar aquests pagesos.

Guifré també va fundar centres religiosos importants, com el monestir de Santa Maria de Ripoll i de Sant Joan de les Abadesses.

La mort del comte Guifré I

Guifré va morir l'any 897 lluitant contra els musulmans de Lleida. La mort de Guifré va tenir una doble conseqüència. Guifré va deixar els comtats en herència als seus fills sense demanar permís al rei. Així va quedar com a propi el territori que el rei li havia encomanat governar. Era el primer pas cap a la independència de Catalunya.

La figura de Guifré va ser considerada com a «pare de la pàtria» i els catalans van situar els seus orígens al voltant de Guifré. A més, l'origen de l'escut de les quatre barres de sang sobre fons daurat també es relaciona amb Guifré.

1.- Per quin motiu és important la figura de Guifré el Pelós?

2.- Per què el rei franc va donar a Guifré tants comtats ?

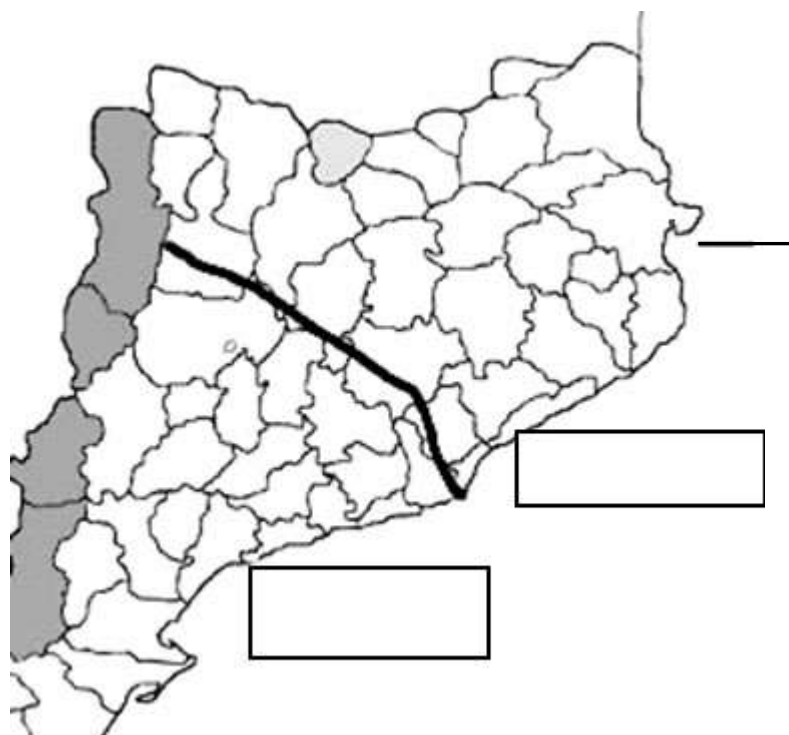
3.- Què va fer Guifré per protegir-se d'aquests atacs ?

4.- Quines conseqüències va tenir la mort de Guifré el Pelós ?

5.- A quina llegenda va lligada el nom de Guifré el Pelós?

6.- Per què creus que Guifré està enterrat al monestir de Ripoll ?

7.- Pinta de color verd clar la Catalunya Vella i de color groc la Catalunya Nova. Situa aquests noms en el mapa i situa-hi també la ciutat de Roses.

Una societat de pagesos lliures

La invasió islàmica de Catalunya va despoblar bona part del territori. A mesura que els francs ocupaven el país, el van anar repoblant.

La repoblació es duia a terme a través de l'aprisió. Les terres desertes acabades d'ocupar es consideraven propietat del rei. Aquest les cedia a famílies pageses que s'hi instal·laven i les treballaven. Finalment, els pagesos es convertien en propietaris de les terres si, un cop passats trenta anys, ningú no les reclamava. Si l'indret per repoblar era prop de la frontera, aquest era més perillós. Per això els comtes compensaven els qui hi anaven a viure amb privilegis recollits en un document anomenat carta de població o franquícia.

Les aprisions van provocar que una part important de la societat catalana fos formada per petits pagesos lliures. Eren anomenats pagesos aloers, perquè posseïen petites propietats agrícoles que rebien el nom d'alous.

Les famílies pageses eren autosuficients i l'activitat comercial era molt escassa. La vida quotidiana del pagès català seguia el cicle de les estacions de l'any. La monotonia de la seva vida només era interrompuda per les festes de tradició cristiana o pagana. Ocasionalment, arribaven a les aldees petits grups de joglars. Feien jocs, tocaven música, recitaven poemes i portaven notícies d'altres indrets.

1.- Com es repoblaven les terres acabades d'ocupar ?

2.- Per què eren perillosos els llocs prop de la frontera?

3.- Què era la *carta de població* o *franquícia* ?

4.- Què era un pagès aloer ?

5.- Observa la il·lustració de la pàg. 31 i copia la petita lectura sobre les cases dels pagesos.

Els senyors. El naixement del feudalisme a Catalunya

Per tal de governar i defensar el territori, els comtes van dividir el comtat en districtes més petits. En cada districte hi feien construir un castell on vivia un delegat seu anomenat vicari o veguer. El veguer, ajudat per cavallers, s'encarregava de governar i defensar el territori en nom del comte i també de cobrar tributs als pagesos.

Els senyors

Els veguers, els cavallers, els comtes i els jutges formaven el grup dirigent de la societat catalana. Tots ells eren anomenats senyors. Els senyors no treballaven i vivien de les rendes de les seves propietats i dels impostos dels pagesos. Les seves ocupacions principals eren la caça i la guerra. Els senyors vivien en castells, que eren construccions militars que servien per defensar el territori. Eren la residència del senyor i constituïen un símbol del seu poder.

A la primera meitat del segle XI, Catalunya va deixar de ser una societat de pagesos al·loers lliures i esdevingué una societat feudal.

Els veguers van ser-ne els responsables. Van voler independitzar-se del comte i sotmetre a la seva autoritat els pagesos del seu districte. Fent ús de la violència van convertir-se en senyors feudals que imposaven les seves lleis als pagesos, els cobraven impostos i els jutjaven. Fins i tot es van quedar la propietat dels alous dels pagesos. A més, van adscriure els pagesos a la terra per evitar que fugissin. Va néixer, així, la condició de pagès de remença, un pagès sotmès a servitud. D'aquesta manera els comtes van perdre autoritat al territori en favor dels veguers, que s'havien convertit en senyors feudals.

1.- Què van fer els comtes ? Per què?

2.- Què era el vicari o veguer ? Quines funcions tenia?

3.- Qui eren els cavallers ?

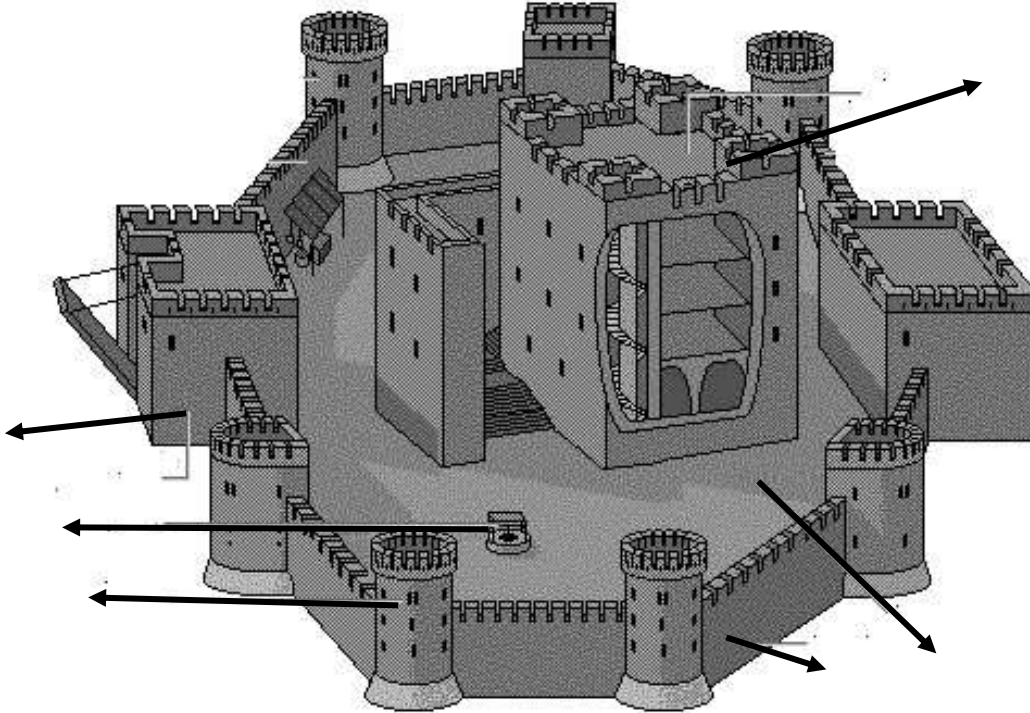
4.- Qui eren els senyors ? Què feien?

5.- On vivien?

6.- Explica com van aconseguir esdevenir senyors feudals els delegats dels comtes (vicari –veguer).

7.- Què era un pagès de remença ?

8.- Completa l'esquema d'aquest castell : PATI D'ARMES - BARBACANA - TORRE DE L'HOMENATGE - MURALLA - TORRE DE GUAITA - POU -

Cultura i art a la Catalunya Vella abans de l'any 1000

Els segles VIII i IX van ser de pobresa cultural a Catalunya. El segle X hi va haver un cert renaixement cultural. Els principals centres d'aquest renaixement van ser els monestirs de Santa Maria de Ripoll i de Sant Miquel de Cuixà.

El monestir de Santa Maria de Ripoll va ser fundat pel comte Guifré el 879. El monestir assolí la seva màxima esplendor amb l'abat Oliba. El monestir de Sant Miquel de Cuixà va ser fundat l'any 879.

A l'Edat Mitjana l'ensenyament era impartit per l'Església. Tot i així, la majoria de la gent era analfabeta. Ripoll i Cuixà van ser dos dels monestirs catalans que van tenir escoles. Els monjos copiaren molts llibres a mà en pergamins. Els il·lustraven o il·luminaven amb dibuixos. Hi ha dos tipus de llibres il·luminats: els Beatus i les Bibles. Al segle X, el monestir de Ripoll arribà a tenir una de les millors biblioteques d'Europa. La biblioteca contenia textos gramaticals, clàssics llatins i llibres litúrgics i també d'aritmètica, música, geometria i astronomia.

L'art preromànic català

Les obres més representatives de l'art preromànic català són petites esglésies rurals, així com les miniatures que il·luminaven els llibres.

1.- Per què varen ser tan importants els monestirs de Ripoll i Cuixà ?

2.- Què feien els monjos d'aquests monestirs ?

3.- Què eren els pergamins (diccionari)?

ELS MITES FUNDACIONALS DE CATALUNYA

Conta la llegenda que el comte de Barcelona Guifré I va acudir en ajuda del rei Carles el Calb, el seu senyor, per derrotar els normands que atemorien el regne. Quan Guifré al capdavant d'un exèrcit de catalans va arribar a la batalla, els francs ja es batien en retirada. L'entrada dels catalans va capgirar el resultat de la batalla i els normands van ser derrotats. En la lluita, però, Guifré va ser ferit al pit amb una llança.

Portat a la tenda, va ser visitat pel rei. Guifré estava desolat i va dir al rei que no plorava pel dolor de la ferida, sinó pel fet que en el seu escut, daurat i llis, no hi tenia cap divisa de noble que, d'altra banda, tantes vegades li havia demanat. Aleshores, el rei va mullar repetidament quatre dits de la mà dreta en la sang de la ferida del comte i els passà per l'escut daurat. Algunes versions expliquen que Guifré va morir satisfet i d'altres, que es va recuperar i va portar a Catalunya el nou **escut**.

QUÈ HI DIUEN ELS HISTORIADORS?

L'origen del nom Catalunya

L'origen del nom *Catalunya* és encara desconegut. Per a alguns estudiosos ve de *Laketani*, nom d'un poble iber que habitava entre el Maresme i el Barcelonès. Per a altres prové del nom àrab *Talunya*, una localitat situada entre Osca i Lleida.

Les quatre barres

Segons els historiadors, l'any 1150 és quan apareixen per primera vegada les barres en un segell del comte de Barcelona i no és fins ben entrat el segle XIII quan es fixen en quatre les barres de l'escut de Catalunya.

Naixien així les **quatre barres** de l'escut i la bandera dels comtes de Barcelona. Aquests símbols més tard van ser propis de tots els territoris de la Corona d'Aragó (Catalunya, País Valencià, Balears i Aragó).

1.- D'on prové, segons els historiadors, el nom de Catalunya ?

2.- Contra qui lluitava el rei de França Carles el Calb ?

3.- Què va fer el comte Guifré I ?

4.- Per què plorava el comte Guifré a la tenda ?

5.- Què va fer el rei ?

6.- Què li va passar al comte Guifré ?

7.- Quan varen aparèixer les 4 barres, segons els historiadors ?